

DOMOV NENÍ INSTITUCE

NOVÉ DOKUMENTÁRNÍ FILMY MPSV OTEVÍRAJÍ DEBATU O SAMOSTATNÉM ŽIVOTĚ LIDÍ S POSTIŽENÍM

Důstojnost, samostatnost, možnost rozhodovat o vlastním životě i právo být součástí běžné společnosti. Témata, která v odborných debatách o transformaci sociálních služeb zaznívaly již řadu let, dostávají nyní osobní a lidskou podobu díky dvěma novým dokumentárními filmům pod názvem „JAKO MY“ a „lokalita: DOMOV“. Vznikly v rámci projektu „Podpora deinstitucionalizace a transformace sociálních služeb v ČR“ který realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

SÍLA OSOBNÍCH PŘÍBĚHŮ MÍSTO ODBORNÝCH POUČEK

Deinstitucionalizace a transformace sociálních služeb jsou i po letech realizace předmětem odborných i veřejných diskusí. Jejich cílem je umožnit, aby lidé se zdravotním postižením žili běžný život v domácím a komunitním prostředí, podobně jako jejich vrstevníci. Právě respekt k individuálním potřebám vede k proměně velkokapacitních zařízení v služby poskytující podporu na míru. Premiéra nově natočených snímků se uskutečnila 19. května 2026, symbolicky v prostorách brněnského otevřeného kulturního prostoru bez bariér divadla BARKA, a ukázala, že síla dokumentárního filmu může někdy zasáhnout intenzivněji než například odborná konference, metodika nebo strategické dokumenty.

Autory obou snímků jsou mladí studenti Filmové akademie Miroslava Ondříčka v Písku, kteří se rozhodli zachytit příběhy lidí s postižením na jejich cestě od institucionální péče k běžnějšímu způsobu života. Natáčení probíhalo v prostředí dvou organizací sociálních služeb Domov bez zámku Náměšť nad Oslavou a Centrum Kociánka v Brně. Obě patří dlouhodobě mezi služby, které se aktivně věnují transformaci pobytových služeb a hledání cest, jak lidem s postižením umožnit žít co nejběžnějším životem s velkým propojením na komunitu, ve které bydlí.

KAŽDODENNOST BEZ PŘIKRÁŠLENÍ

Dokumenty nenabízejí prvoplánové emoce ani idealizovaný obraz změny. Naopak velmi citlivě zachycují každodennost lidí, kteří opouštějí nebo již opustili institucionální prostředí – rozhodují o naplnění svého času, bydlení, práci, vztazích i budoucnosti. Tvůrci přitom nesklouzávají k senzaci ani lítosti. Kamera zůstává především pozorovatelem skutečných lidských příběhů, jejich radostí, obav i nejistot. Zachycuje také pohled lidí kolem – podpůrných pracovníků sociálních služeb, rodinných příslušníků a dalších lidí z nejbližší komunity.

PROMÍTÁNÍ JAKO PROSTOR PRO VEŘEJNOU DEBATU

Právě autenticita byla jedním ze silných momentů slavnostní premiéry, která se uskutečnila za účasti lidí s postižením, včetně samotných protagonistů filmů, zástupců odborné veřejnosti, pracovníků sociálních služeb a pochopitelně i tvůrčích týmů a představitelů filmové akademie. Součástí premiérového dopoledne byla také panelová diskuse, během níž zaznívala nejen reflexe vzniku obou dokumentů, ale především širší debata o smyslu deinstitucionalizace a o tom, jak

dnes česká společnost přistupuje k lidem s postižením a jaké výzvy do budoucna jsou s tím ještě spojené.

Diskuse se zúčastnili režiséři obou tvůrčích týmů z filmové akademie Valerie Reinischová a František Pecina, lidé s postižením, kteří ve filmech vystupují, Veronika Máčalová a René Lexa, ale také vedení obou organizací Petra Tučková a Karel Kosina. Významný rozměr debaty dodala rovněž účast právničky z kanceláře veřejného ochránce práv Doniky Staré či starosty Městyse Okříšky Zdeňka Ryšavého. Právě propojení osobních zkušeností, odborné perspektivy i pohledu veřejné správy ukázalo, že transformace sociálních služeb není pouze otázkou sociální politiky, ale především otázkou hodnot a nastavení celé společnosti.

DEINSTITUCIONALIZACE JAKO ZMĚNA POHLEDU NA ČLOVĚKA

V průběhu diskuse opakovaně zaznívalo, že deinstitutionalizace není jen změnou budov nebo stěhování klientů z velkých zařízení do menších domácností. Podstatou změny je především proměna pohledu na člověka samotného – na jeho právo a příležitosti rozhodovat o sobě, mít soukromí, běžné mezilidské vztahy i možnost nést přiměřenou míru odpovědnosti za vlastní život.

Právě tento aspekt filmy velmi silně připomínají. Ukazují, že lidé s postižením nechtějí být pouze příjemci péče, ale především aktivními účastníky života. Touží po stejných věcech jako kdokoli jiný – po domově, přátelství, partnerských vztazích, práci, možnosti dělat vlastní rozhodnutí i po právu někdy chybovat. Ve filmech přitom zaznívá i to, že cesta k větší samostatnosti nebývá jednoduchá. Přináší nejistotu nejen samotným lidem s postižením, ale často také jejich blízkým, pracovníkům služeb nebo okolní komunitě. Přes tohle všechno je ale stále dobře dosažitelná bez ohledu na míru samotného postižení.

Důležitým momentem byla rovněž otevřenost samotných protagonistů filmů. Popisovali, jaké bylo vidět svůj vlastní příběh na filmovém plátně před publikem.

Zaznívala nervozita, ale také hrdost a pocit, že jejich zkušenost může pomoci měnit stereotypní pohled veřejnosti na život lidí s postižením. Právě osobní svědectví dodala celé akci mimořádnou autenticitu.

ZMĚNA, KTERÁ SE TÝKÁ CELÉ SPOLEČNOSTI

Silným tématem diskuse se stala i otázka, zda a nakolik jsme jako společnost skutečně připraveni přijmout jinakost v běžném sousedství. Podobné otázky dnes rezonují napříč celým sektorem sociálních služeb a oba dokumenty je otevírají velmi přístupnou formou i směrem k širší veřejnosti.

Význam podobných dokumentárních projektů spočívá i v tom, že dokážou přiblížit složitá odborná témata lidem mimo oblast sociálních služeb. Transformace a deinstitutionalizace bývají často vnímány jako administrativní či systémová agenda. Ve skutečnosti se však jedná především o normalizaci života konkrétních lidí a jejich sociálních rolí, které v životě zastávají. To nemá být žádnou výsadou za zásluhy, ale běžným a dostupným právem pro každého člověka v naší společnosti. A nic na tom nemění fakt, že lidé s postižením k jeho dosažení potřebují určité přizpůsobené podmínky a vhodně nastavenou, a především dobře dostupnou podporu.

Oba nové dokumentární filmy Ministerstva práce a sociálních věcí ukazují, že změna je možná, pokud existuje odvaha opouštět zažitě modely péče a hledat cesty k větší individualizaci podpory. Zároveň připomínají, že deinstitutionalizace není jednorázovým projektem, ale dlouhodobým procesem, který vyžaduje spolupráci státu, krajů, obcí, poskytovatelů služeb i celé společnosti.

Jak už bylo naznačeno, premiérové promítání filmů nebylo primárně kulturní událostí. Stalo se důležitým veřejným prostorem pro debatu o tom, co znamená důstojný život, samostatnost a skutečné začlenění lidí s postižením do společnosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí chce na zkušenost z brněnské premiéry navázat a využít potenciál podobných setkání i v dalších regionech. V následujícím období proto plánuje uspořádat několik obdobně zaměřených projekcí a veřejných debat, které by měly vytvářet prostor pro sdílení zkušeností, otevírání důležitých společenských témat a zvyšování povědomí o transformaci sociálních služeb. Ambicí do budoucna je oslovovat nejen odbornou veřejnost, ale také širokou veřejnost a přispívat k lepšímu porozumění tomu, co samostatný život lidí s postižením v praxi znamená. Trailery k oběma dokumentům naleznete na www.trass.cz.

Projekt Podpora procesu deinstitutionalizace a transformace sociálních služeb v ČR, reg. č. CZ.03.02.02/00/22_004/0000724, je spolufinancovaný z prostředků Evropského sociálního fondu plus prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus a státního rozpočtu České republiky.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
práce a sociálních věcí